

ผลการลดระดับน้ำตาลและไขมันในเลือด ของสารสกัดจากใบเบญจรงค์

Blood glucose and lipid lowering effects of leaf extract of *Asystasia gangetica*

(L.) T. Anderson

ธีรพร กทิสาร์¹ และสุรพงษ์ รัตนะ²

Teeraporn Katisart¹ and Surapong Rattana²

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของสารสกัดจากใบเบญจรงค์ด้วยเอทานอล 95% ต่อระดับน้ำตาลและไขมันในเลือดในหนูปกติและหนูที่ถูกเหนี่ยวนำให้เป็นเบาหวานด้วยสาร streptozotocin หนูขาวได้รับการป้อนสารสกัดทางปากในขนาด 300 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมน้ำหนักตัว ทุกวันเป็นเวลา 8 สัปดาห์ และทำการวัดค่าต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการต้านเบาหวาน ได้แก่ ระดับน้ำตาลในเลือด และไขมันในเลือด จากการศึกษาพบว่า สารสกัดดังกล่าวสามารถลดระดับน้ำตาลในเลือดในสัปดาห์ที่ 3 จนถึงสัปดาห์ที่ 8 และลดระดับคอเลสเตอรอลในเลือด ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สารสกัดจากใบเบญจรงค์ มีศักยภาพในการเป็นยารักษาโรคเบาหวานได้

คำสำคัญ : เบญจรงค์ ระดับน้ำตาลในเลือด ไขมันในเลือด

Abstract

The present study was aimed to investigate the effect of 95 % ethanol leaf extract from *Asystasia gangetica* (L.) T. Anderson on blood glucose and lipid levels in normal rats and streptozotocin-induced diabetic rats. All rats were daily and orally administered with extract at dose of 300 mg/kg bodyweight for 8 weeks. A anti-diabetic parameters including blood glucose level and lipid profiles were determined. The results revealed that the extract reduced blood glucose level in 3rd week until 8th week and decreased blood cholesterol. The results demonstrated that leaf extract from *Asystasia gangetica* (L.) T. Anderson has therapeutic potential for treatment of diabetes mellitus.

Keyword : *Asystasia gangetica* (L.) T. Anderson , blood glucose level , lipid profiles

---

¹ อาจารย์, ² นิสิตระดับปริญญาเอก ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย

จ.มหาสารคาม 44150 E-mail address: tkatisart@yahoo.com

¹ Lecturer , ² Ph.D student, Biology department, Science faculty, Mahasarakham University, Khamriang, Kantarawichai Maha Sarakham 44150 E-mail address: tkatisart@yahoo.com

บทนำ

เบญจรงค์ (*Asystasia gangetica* (L) T. Anderson) เป็นพืชที่จัดอยู่ในวงศ์ Acanthaceae มีลักษณะเป็นไม้ล้มลุกหลายฤดู ใบเป็นใบเดี่ยว ออกตรงกันข้าม รูปรีกว้าง ปลายแหลม โคนมน สีเขียวสด ใบยอดอ่อน ดอกออกทั้งปีเป็นช่อที่ปลายยอด¹ มีห้าสี จึงมีชื่อเรียกว่า เบญจรงค์ห้าสี หรือ บุษบาริมทาง ผลขนาดเล็ก มีเมล็ด ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด หรือปักชำกิ่ง เบญจรงค์ เป็นพืชผักสวนครัว ที่นิยมปลูกทางภาคเหนือของประเทศไทยมาช้านานแล้ว โดยมีชื่อพื้นเมืองว่า อ่อมแซบ เบญจรงค์ ลืมผ้า บุษบาริมทาง และตำลึงหวาน ลักษณะเด่นของพืชชนิดนี้ คือ ยอดอ่อน หรือใบอ่อน มีรสหวานเป็นธรรมชาติ ชาวไทยในภาคเหนือนำไปปรุงเป็นอาหาร เช่น แกงอ่อม น้ำแกงที่ได้จะมีรสหวาน

สารสกัดใบเบญจรงค์มีฤทธิ์ในการต้านเบาหวานได้ โดยสามารถลดระดับน้ำตาลในเลือดระดับคลอโรสเตอร์อล และระดับไตรกลีเซอไรด์ได้ในการให้สารสกัดเป็นเวลา 4 สัปดาห์ และในการศึกษาเดียวกันนี้ยังพบฤทธิ์ในการต้านปฏิกิริยา lipid peroxidation อีกด้วย² นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ Akah และคณะ พบว่า สารสกัดใบของเบญจรงค์มีฤทธิ์ยับยั้งอาการหอบหืด โดยสารสกัดเมทานอลให้ฤทธิ์ดีที่สุด และแสดงค่าความเป็นพิษที่ LD₅₀ เท่ากับ 2150 มิลลิกรัมต่อโลกรัมน้ำหนักตัว ในหนูทดลองและในการศึกษาเดียวกันนี้ยังรายงานองค์ประกอบทางพฤกษเคมีเบื้องต้นพบว่าสารสกัดเมทานอลของใบเบญจรงค์มีสารกลุ่มโปรตีน คาร์โบไฮเดรต แอลคาลอยด์ แทนนิน ซาโปนิน ฟลาโวนอยด์ ไทเทอร์ปีนอยด์ เป็นต้น³ การศึกษาของ Mary Kensa ยังพบว่า สารสกัดเมทานอลของใบเบญจรงค์ยังมีฤทธิ์ในการยับยั้งจุลินทรีย์ที่ติดทั้งในเชื้อราและแบคทีเรีย⁴ จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ใบเบญจรงค์มีฤทธิ์ทางชีวภาพที่ดี มีศักยภาพในการนำมาศึกษาฤทธิ์อย่างอื่นเพิ่มเติมได้ โรคเบาหวาน (Diabetes mellitus) เป็นโรคที่เกิดจากความผิดปกติของตับอ่อน โดยตับอ่อนไม่สามารถผลิตอินซูลิน (Insulin) หรือผลิตอินซูลินได้น้อย รวมทั้งประสิทธิภาพของอินซูลินในการนำน้ำตาลเข้าเซลล์ลดลง เมื่อน้ำตาลไม่ถูกนำไปใช้ จึงเกิดการคั่งของ

น้ำตาลในเลือดและอวัยวะต่างๆ เมื่อน้ำตาลคั่งในเลือดมาก น้ำตาลจึงถูกไตกรองออกมาทางปัสสาวะ จึงทำให้มีอาการถ่ายปัสสาวะมากกว่าปกติ ทำให้ร่างกายขาดน้ำ ผู้ป่วยเบาหวานจึงรู้สึกกระหายน้ำ อีกทั้งเนื่องจากผู้ป่วยไม่สามารถนำน้ำตาลมาเผาผลาญเป็นพลังงานได้ ทำให้ต้องใช้พลังงานโปรตีนจากกล้ามเนื้อ และไขมันทดแทน ส่งผลให้ร่างกายผอม ไม่มีไขมัน กล้ามเนื้อฝ่อลีบ อ่อนแรง การมีน้ำตาลในอวัยวะต่างๆ ทำให้อวัยวะเหล่านั้นเกิดความผิดปกติ และนำมาซึ่งภาวะแทรกซ้อนมากมาย ในปีหนึ่งๆ มีผู้เสียชีวิตจากโรคเบาหวานทั่วโลกมากถึง 100 ล้านคน ในขณะที่ทวีปเอเชีย พ.ศ. 2540 มีผู้ป่วยที่เป็นเบาหวานมากกว่า 66 ล้านคน และเพิ่มขึ้นเป็น 84 ล้านคนในปี พ.ศ. 2543⁵ อย่างไรก็ตามคนไทยผู้ป่วยเบาหวานในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2553 ได้รับรายงาน ผู้ป่วยใหม่จำนวน 176,685 ราย อัตราป่วย 277.36 ต่อประชากรแสนคนและผู้ป่วยสะสม (ปี พ.ศ. 2549 - 2553) จำนวน 888,580 รายอัตราความชุก 1,394.91 ต่อประชากรแสนคน⁶ ซึ่งผู้ป่วยเบาหวานจะพบในชุมชนเขตเมืองมากกว่าในเขตชนบท ในขณะที่ยังมีผู้ป่วยเบาหวานส่วนมากที่ยังไม่ทราบว่าตัวเองเป็นโรคเบาหวาน จากการศึกษาโรคนี้พบว่า แต่ละเชื้อชาติมีความเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคเบาหวานแตกต่างกันและมีส่วนเกี่ยวข้องกับพันธุกรรม

โรคเบาหวาน จึงถือเป็นปัญหาในระดับชาติ ที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจของหลายๆ ประเทศเพราะปัจจุบันระบบการแพทย์ และสาธารณสุขต้องพึ่งพาเทคโนโลยีใหม่ๆ รวมถึงยา และเวชภัณฑ์ที่ใช้เพื่อการรักษาจากต่างประเทศ รัฐต้องสูญเสียงบประมาณในการนี้ เป็นจำนวนเงินหลายล้านบาท ดังนั้นในปัจจุบันรัฐบาลจึงหันมาส่งเสริมให้มีการใช้สมุนไพร (Herbal medicine) ซึ่งถือเป็นการแพทย์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพมากขึ้น สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ(วช.)ที่ว่าด้วยการอนุรักษ์ เสริมสร้าง และพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม⁷

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาผลของสารสกัดจากใบเบญจรงค์ต่อระดับน้ำตาลในเลือดและระดับไขมันในเลือดของหนูขาว ซึ่งองค์ความรู้จะเป็นประโยชน์ต่อการแพทย์ รวมทั้งอาจ

นำพีชชนิดนี้ไปใช้เป็นอาหารเสริม หรือยาสำหรับผู้วัย เมาหวานในอนาคตต่อไป

วิธีการศึกษา

1. การเตรียมสัตว์ทดลอง

สัตว์ที่ใช้ในการทดลองคือ หนูขาวสายพันธุ์ Wistar เพศผู้ (Male albino Wistar rats) น้ำหนักตัว ประมาณ 150-200 กรัม ก่อนการทดลอง นำหนูมา พักเพื่อให้หนูสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพของ ห้องทดลอง ซึ่งควบคุมอุณหภูมิประมาณ 25±2 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 40-60 % ให้ได้แสงสว่าง วันละ 12 ชั่วโมง และให้หนูได้รับอาหารและน้ำดื่ม อย่างเพียงพอ ในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2555

2. การเตรียมสารสกัดจากใบเบญจรงค์

1. ใบเบญจรงค์ที่ใช้ในการทดลองในครั้งนี้ ได้มาจากเขตจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดร้อยเอ็ด โดยทำการเก็บใบเบญจรงค์ ที่ไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไป พิสูจน์สายพันธุ์โดย ผศ.ดร.สนอง จอมเกาะ อดีต อาจารย์ประจำสาขาวิชาพฤกษศาสตร์ ภาควิชา ชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2. นำใบเบญจรงค์มาล้างทำความสะอาด หั่น เป็นชิ้นเล็ก ๆ นำไปอบแห้ง ที่อุณหภูมิ 45-50 องศาเซลเซียส แล้วบดให้ละเอียด

3. นำผงสมุนไพรไปหมักด้วย 95 % Ethanol โดยใช้อัตราส่วน 1 : 4 หมักทิ้งไว้เป็นเวลา 7 วัน จากนั้นกรองเอาส่วนที่เป็นกากออกโดยใช้ผ้าขาวบาง แล้วกรองซ้ำด้วยกระดาษกรอง

4. นำส่วนที่กรองได้ไประเหยเอาตัวทำละลาย ออก โดยใช้เครื่อง Rotary Evaporator

5. จากนั้นนำส่วนสกัดที่ได้ไปทำให้แห้งด้วยความเย็น (freeze dry) เก็บสารที่ได้ในภาชนะปิดสนิท ที่อุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส เพื่อเก็บไว้ทดลองต่อไป

3. การศึกษาระดับน้ำตาลในเลือด

ทำการอดอาหารหนูเป็นเวลา 8 ชั่วโมงก่อน ทำการเหนี่ยวนำหนูให้เป็นเบาหวานด้วยการฉีด Streptozotocin(STZ) ซึ่งละลายใน 20 mM Citrate buffer ที่ pH 4.5 ในขนาด 65 มิลลิกรัม/กิโลกรัม

โดยเตรียมใหม่ แบบฉีดครั้งเดียวเข้าช่องท้อง (Intra-peritoneal injection) หลังการฉีด STZ แล้ว ให้หนูดื่ม น้ำตาลซูโครส 2% เป็นระยะเวลา 48 ชั่วโมง ทั้งนี้เพื่อ ป้องกันการเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ² หลังจากนั้น 3 วันทำการอดอาหารหนูเป็นเวลา 8 ชั่วโมงวัดระดับ น้ำตาลในเลือดโดยใช้กลูโคมิเตอร์ (Glucometer) เลือกรุ่นที่มีระดับน้ำตาลในเลือดมากกว่า 126 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร มาใช้ในการทดลอง โดยใช้ เครื่องวัดระดับน้ำตาลกลูโคส (Glucometer) รุ่น Accu-check Advantage II (Roche, Germany)

ทำการแบ่งกลุ่มการทดลองเพื่อศึกษาฤทธิ์ใน การลดระดับน้ำตาลในเลือดในหนูเบาหวานแบ่ง สัตว์ทดลองออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 8 ตัวดังนี้

กลุ่มที่ 1 หนูปกติที่ได้รับ 0.5 % Tween 80 (Control)

กลุ่มที่ 2 หนูปกติที่ได้รับสารสกัดจากใบ เบญจรงค์ 300 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมน้ำหนักตัว (Control + LE)

กลุ่มที่ 3 หนูเบาหวานที่ได้รับ 0.5 % Tween 80 (DM)

กลุ่มที่ 4 หนูเบาหวานที่ได้รับยา Glibenclamide 0.05 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมน้ำหนักตัว (DM+Gliben)

กลุ่มที่ 5 หนูเบาหวานที่ได้รับสารสกัดใบ เบญจรงค์ 300 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมน้ำหนักตัว (DM+LE)

หลังจากนั้นให้สารสกัดใบเบญจรงค์แก่หนู ทดลองแต่ละกลุ่มทางปากด้วยเข็มบ็อน ที่เวลา ประมาณ 09.00 น. ทุกวัน วันละครั้ง เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์

ทำการวัดระดับน้ำตาลในเลือด (Fasting blood glucose : FBG) หนูทดลองทุก ๆ 2 สัปดาห์ โดยให้หนูทดลองทุกตัวอดอาหารเป็นเวลา 8-12 ชั่วโมง จากนั้นเจาะเลือดบริเวณปลายหางหนู ก่อน เจาะเลือดทำความสะอาดโดยการเช็ดบริเวณปลายหาง หนูด้วยสำลีชุบ 70 % Ethanol จากนั้นหยดเลือดลง บนแผ่น Blood glucose test strip แล้วนำไปอ่าน ค่าด้วยเครื่องวัดระดับน้ำตาลในเลือด โดยใช้เครื่องวัด ระดับน้ำตาลกลูโคส (Glucometer) หลังจากนั้นเช็ด

แผลบริเวณที่เจาะเลือดอีกครั้งด้วย 70 % Ethanol เพื่อทำความสะอาดแผลและป้องกันการติดเชื้อ

4. การวัดระดับไขมันในเลือด

ทำการเจาะเลือดหนูจากหัวใจในสัปดาห์ที่ 8 ของการทดลอง จากนั้นนำไปการวัดระดับไขมันในเลือด โดยใช้เครื่อง Automatic blood chemical analyzer (BT2000plus , Germany) โดยส่งตรวจวิเคราะห์ที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน Standard Error Means (SEM) สถิติทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น ได้แก่ Outlier, Randomness, Normality, Homogeneity of Variance สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ One –Way ANOVA (One-way analysis of variance) และ Two –Way ANOVA (Two-way analysis of variance) เมื่อพบว่าผลการตรวจสอบสมมุติฐานมีนัยสำคัญทางสถิติ เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ตามวิธีของ Scheffe's test คำนวณค่าสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

ผลการศึกษา

สารสกัดที่ได้มีลักษณะขุ่นหนืด สีเขียวเข้มอมดำ ได้ % yields เท่ากับ 6.25 % โดยน้ำหนัก จากการทดลองป้อนสารสกัดจากใบเบญจรงค์ขนาด 300 มิลลิกรัม/กิโลกรัม น้ำหนักตัว และ 0.5% Tween 80 แก่หนูขาวสายพันธุ์ Wistar เพศผู้ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ เปรียบเทียบกับหนูกลุ่มต่างๆ ได้ผลการทดลองดังต่อไปนี้

ผลการวัดระดับน้ำตาลกลูโคสในเลือด

จากการวัดระดับน้ำตาลกลูโคสในเลือดของหนูในสัปดาห์ที่ 1- 8 พบว่า กลุ่มหนูปกติ (Control) อยู่ในช่วง 77.25±2.48 ถึง 109.63±2.51 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ส่วนในกลุ่มหนูปกติที่ให้สารสกัด(Control+LE) พบว่าอยู่ในช่วง 75.25±1.85 ถึง 95.63±2.68 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร และพบว่าไม่แตกต่างทางสถิติ ($p>0.05$) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มหนูปกติ(Control)

จากการวัดระดับน้ำตาลกลูโคสในเลือดของหนูในสัปดาห์ที่ 1- 8 ของ กลุ่มหนูเบาหวาน (DM) อยู่ในช่วง 171.88±24.03 ถึง 479.00±35.49 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ส่วนในกลุ่มหนูเบาหวานที่ให้สารสกัด (DM+LE) พบว่าอยู่ในช่วง 171.38±14.21 ถึง 328.88±57.97 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร และ ในกลุ่มหนูเบาหวานที่ให้ Glibenclamide(DM+Gliben) พบว่าอยู่ในช่วง 165.50±19.46 ถึง 394.63±71.63 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร เมื่อเปรียบเทียบในรายสัปดาห์ พบว่า สัปดาห์ที่ 1 และ 2 กลุ่มหนูเบาหวานที่ให้สารสกัด(DM+LE) และ กลุ่มหนูเบาหวานที่ให้ Glibenclamide (DM+Gliben) ไม่แตกต่างทางสถิติ ($p>0.05$) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มหนูเบาหวาน(DM) แต่จะพบแตกต่างทางสถิติ ($p<0.05$) ในสัปดาห์ที่ 3 เป็นต้นไปจนถึงสัปดาห์ที่ 8 ดังแสดงในตารางที่ 1

Table 1 Fasting Blood Glucose level in normal rats group(Control), Normal rats treated with *A. gangetica* 300 mg/kg (Normal+LE),Diabetes mellitus rats group(DM), Diabetes mellitus treated with *A. gangetica* 300 mg/kg (DM+LE) and diabetes mellitus rats treated with glibenclamide 0.05 mg/kg(DM+Gliben) at week 0 - 8.(n=8, mean±S.E.M)

week	Fasting Blood Glucose level(mg/dl)				
	control	control+LE	DM	DM+LE	DM+Gliben
0	109.63±2.51	95.63±2.68 ^b	171.88±24.03	171.38±14.21 ^a	165.50±19.46 ^a
1	80.75±3.02	75.25±1.85 ^b	247.13±68.73	218.38±58.51 ^a	186.88±54.08 ^a
2	85.25±2.30	84.13±2.61 ^b	398.50±58.57	304.38±51.40 ^{ab}	308.63±54.08 ^{ab}
3	77.25±2.48	78.38±1.35 ^b	353.75±42.74	256.88±32.64 ^{ab}	284.63±45.36 ^{ab}
4	86.13±1.72	83.63±1.72 ^b	394.13±43.69	266.75±45.79 ^{ab}	394.63±71.63 ^{ab}
5	80.75±1.61	80.63±2.48 ^b	418.38±56.95	300.13±53.91 ^{ab}	385.38±74.63 ^{ab}
6	86.00±1.61	93.88±3.86 ^b	440.00±54.42	315.25±47.44 ^{ab}	312.38±64.43 ^{ab}
7	85.00±1.16	90.00±3.49 ^b	479.00±35.49	328.88±57.97 ^{ab}	334.38±55.74 ^{ab}
8	84.63±1.02	85.50±3.23 ^b	364.63±49.70	262.38±39.90 ^{ab}	354.25±67.06 ^{ab}

a,b is statistically difference when compare in each week

a = difference when compare with control group.

b = difference when compare with DM group

ผลการวัดระดับไขมันในเลือด

ปริมาณไขมันในเลือดที่ศึกษาได้แก่ คอเลสเตอรอล (Total cholesterol : TC) ไตรกลีเซอไรด์ (Triglyceride : TG) เอช ดี แอล (High-density lipoprotein : HDL) และ แอล ดี แอล (Low-density lipoprotein : LDL)

ระดับคอเลสเตอรอล (Total cholesterol : TC)

จากการทดลอง พบว่า หนูกลุ่มเบาหวานควบคุม มีระดับคอเลสเตอรอลมากที่สุดคือ 114.13±5.47 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร รองลงมาคือหนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์ คือ 81.88±0.61 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร หนูกลุ่มปกติควบคุมคือ 81.75±3.34 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร หนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับ Glibenclamide คือ 81.75±1.54 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร และหนูกลุ่มปกติที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์

มีระดับคอเลสเตอรอลน้อยที่สุดคือ 81.13 ± 1.96 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบทางสถิติพบว่า หนูทดลองมีระดับคอเลสเตอรอลแตกต่างกัน โดยหนูเบาหวานมีปริมาณคอเลสเตอรอลแตกต่างจากทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$) (ตารางที่ 2)

ระดับไตรกลีเซอไรด์ (Triglyceride : TG)

จากการทดลอง พบว่า หนูกลุ่มเบาหวานควบคุม มีระดับไตรกลีเซอไรด์มากที่สุดคือ 219.88 ± 9.15 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร รองลงมาคือหนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์ คือ 135.63 ± 6.85 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร หนูกลุ่มปกติควบคุมคือ 135.50 ± 9.54 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร หนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับ Glibenclamide คือ 135.50 ± 1.02 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร และหนูกลุ่มปกติที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์ มีระดับไตรกลีเซอไรด์น้อยที่สุดคือ 135.00 ± 2.71 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบทางสถิติพบว่า หนูทดลองมีระดับไตรกลีเซอไรด์แตกต่างกัน โดยหนูเบาหวานมีปริมาณไตรกลีเซอไรด์แตกต่างจากทุกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$) (ตารางที่ 2)

ระดับ HDL cholesterol (High-density lipoprotein : HDL)

จากการทดลอง พบว่า หนูกลุ่มปกติควบคุม มีระดับ HDL cholesterol มากที่สุดคือ 26.13 ± 0.74 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร รองลงมาคือหนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับ Glibenclamide คือ 26.13 ± 0.55 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร หนูกลุ่มปกติที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์ คือ 26.00 ± 0.57 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร หนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์ คือ 26.00 ± 0.38 มิลลิกรัม

ต่อเดซิลิตร และหนูกลุ่มเบาหวานควบคุมมีระดับ HDL cholesterol น้อยที่สุดคือ 19.75 ± 0.67 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบทางสถิติพบว่า หนูทดลองมีระดับ HDL cholesterol ต่างกัน โดยหนูเบาหวานมีปริมาณ HDL cholesterol ต่างกันจากหนูกลุ่มปกติควบคุม หนูกลุ่มปกติที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์ หนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์ และหนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับ Glibenclamide อย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$) (ตารางที่ 2)

ระดับ LDL cholesterol (Low-density lipoprotein : LDL)

จากการทดลอง พบว่า หนูกลุ่มเบาหวานควบคุม มีระดับ LDL cholesterol มากที่สุดคือ 28.25 ± 0.86 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร รองลงมาคือหนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์ คือ 19.50 ± 0.38 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร หนูกลุ่มปกติควบคุมคือ 19.38 ± 0.53 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร หนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับ Glibenclamide คือ 19.38 ± 0.50 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร และหนูกลุ่มปกติที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์ มีระดับ LDL cholesterol น้อยที่สุดคือ 19.13 ± 0.74 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบทางสถิติพบว่า หนูทดลองมีระดับ LDL cholesterol ต่างกัน โดยหนูเบาหวานมีปริมาณ LDL cholesterol ต่างกันจากหนูกลุ่มปกติควบคุม หนูกลุ่มปกติที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์ หนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับสารสกัดใบเบญจรงค์ และหนูกลุ่มเบาหวานที่ได้รับ Glibenclamide อย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$) (ตารางที่ 2)

Table 2 Blood lipid profile levels in normal rats group(Control), Normal rats treated with *A. gangetica* 300 mg/kg(Control+LE) ,Diabetes mellitus rats group(DM), Diabetes mellitus treated with *A. gangetica* 300 mg/kg (DM+LE) and diabetes mellitus rats treated with glibenclamide 0.05 mg/kg(DM+gliben) for week 8th. (n=8, mean±S.E.M)

Treatment	Blood lipid profile levels			
	Cholesterol mg/dL	Triglyceride mg/dL	HDL mg/dL	LDL mg/dL
Control	81.75±3.34 ^{**}	135.50±9.54 ^{**}	26.13±0.74 ^{**}	19.38±0.53 ^{**}
Control + LE	81.13±1.96 ^{**}	135.00±2.71 ^{**}	26.00±0.57 ^{**}	19.13±0.74 ^{**}
DM	114.13±5.47	219.88±9.15	19.75±0.67	28.25±0.86
DM + LE	81.88±0.61 ^{**}	135.63±6.85 ^{**}	26.00±0.38 ^{**}	19.50±0.38 ^{**}
DM + gliben	81.75±1.54 ^{**}	135.50±1.02 ^{**}	26.13±0.55 ^{**}	19.38±0.50 ^{**}

^{**} show the statistically difference when compare with DM group in each column($P<0.05$)

สรุปและอภิปรายผล

ระดับน้ำตาลในเลือด

กลไกการออกฤทธิ์ของยารักษาเบาหวานแบ่งออกได้หลายกลุ่ม เช่น 1.) กลุ่มยาที่กระตุ้นการทำงานของตับอ่อนให้สร้างอินซูลิน 2.) กลุ่มยาที่ส่งเสริมการทำงานของอินซูลิน โดยลดการสร้างน้ำตาลจากตับและทำให้น้ำตาลเข้าสู่เซลล์ได้มากขึ้น 3.) กลุ่มยาที่ขัดขวางการดูดซึมน้ำตาลจากทางเดินอาหารเข้าสู่กระแสเลือด เป็นต้น⁸ จากการทดลองครั้งนี้พบว่าสารสกัดจากใบและยอดอ่อนเบญจรงค์ มีการออกฤทธิ์คล้ายกับกลุ่มยาที่ยับยั้งการดูดซึมคาร์โบไฮเดรตเข้าสู่ร่างกาย เพื่อลดระดับน้ำตาลในเลือด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suvachala และคณะ ที่ทำการการศึกษาผลของสารสกัดใบเบญจรงค์ (*Asystasia gangetica*) ต่อการยับยั้งการทำงานของเอนไซม์บางชนิดในลำไส้ ผลการศึกษานี้พบว่า สารสกัดใบเบญจรงค์มีความสามารถในการยับยั้งเอนไซม์ α -glucosidase ที่ระดับ IC₅₀ เท่ากับ 325 ไมโครกรัมต่อมิลลิกรัม และมีความสามารถในการยับยั้งเอนไซม์ α -amylase ที่ระดับ IC₅₀ เท่ากับ 3.75 ไมโครกรัมต่อมิลลิกรัม⁹ นอกจากกลไกดังกล่าวแล้ว ใน

การศึกษานี้ยังรายงานกลไกเสริมในการลดระดับน้ำตาลในเลือดคือ การที่สารสกัดใบเบญจรงค์มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ โดยส่งเสริมให้ระดับเอนไซม์ในการต้านอนุมูลอิสระเพิ่มขึ้น เช่น SOD, CAT และ GSH เป็นต้น และยังสามารถลดปริมาณอนุมูลอิสระจากการที่ค่า LPO ลดลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.05$) อีกด้วย²

ระดับไขมันในเลือด

หนูเบาหวานที่ได้รับสารสกัดจากใบเบญจรงค์ขนาด 300 มิลลิกรัม/กิโลกรัมน้ำหนักตัว สามารถกระตุ้นการเผาผลาญ cholesterol ให้กลายเป็นพลังงานที่ตับ และขับออกจากร่างกายผ่านทางน้ำดีได้ แสดงให้เห็นว่าสารสกัดจากใบเบญจรงค์ มีฤทธิ์ในการลดระดับ cholesterol ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumar และคณะ ที่ได้ทำการศึกษาสารสกัดใบเบญจรงค์ที่มีฤทธิ์ในการเป็น Hypoglycemic และ Hypolipidemic ในหนูเบาหวานที่ชักนำโดย alloxan ขนาด 150 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม โดยพบว่าสามารถลดไขมันชนิดต่างๆได้ เช่น Total cholesterol (TC) Triglyceride (TG) High-density lipoprotein(HDL) และ Low-density lipoprotein (LDL)¹⁰

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก
ทุนอุดหนุนการวิจัยประเภท อาจารย์และนักวิจัยใหม่
ปีงบประมาณ 2555 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บรรณานุกรม

- 1 Tilloo SK, Pande VB, Rasala TM, Kale VV. *Asystasia gangetica* : Review on multipotential application. International Research Journal of Pharmacy 2012; 3(4): 18-20
- 2 Kuppusamy,A.K., Muthusamy, U., Shanmugam, S.S., Thirumalaisamy, S.A., Varadharajan, S. and Ramanathan, S. Antidiabetic, hypolipidemic and antioxidant properties of *Asystasia gangetica* in streptozotocin-incotinamide-induced type 2 diabetes mellitus (NIDDM) in rats. Journal of Pharmacy Research 2010; 3: 2516-2520.
- 3 Kumar, P.R., Sujatha, D., Mohamed Saleem, T.S., Madhusudhana Chetty, C. and Ranganayakulu, D. Potential antidiabetic and antioxidant activities of *Morus indica* and *Asystasia gangetica* in alloxan-induced diabetes mellitus. Journal of Experimental Pharmacology 2010; 2:29-36.
- 4 Mary KV. Studies on phytochemical profile and antimicrobial activity on *Asystasia gangetica* (L.) T. Anderson. Plant Sciences Feed 2011; 1 (7): 112-117
- 5 Ajlouni K, Khader YS, Batieha A, Ajlouni H, El-Khateeb M. An increase in prevalence of diabetes mellitus in Jordan over 10 years. J Diabetes Complications. 2008; 22(5):317-24.
- 6 อมรา ทองหงษ์, กมลชนก เทพสิทธิ์า, ภาคภูมิ จงพิริยะอนันต์ และ ธนวันต์ กาบภิรมย์. รายงานการเฝ้าระวังโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง พ.ศ.2553. รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์ 2555; 43: 257-64.
- 7 สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559)[online] : [5 หน้า] . สืบค้นจาก <http://www.nrct.go.th/th/portals/0/e-book/policy-strategy8th/8th.html> สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2556.
- 8 Joseph T DiPiro, Robert L Talbert, Gary C Yee, Gary R Matzke, Barbara G Wells, L Michael Posey. Pharmacotherapy: A Pathophysiologic Approach, 6th Edition. McGraw-Hill Companies Inc., New York 2005: 1333-1368
- 9 Suvarchala Reddy NVL, Anarthe SJ, Raghavendra NM. In vitro antioxidant and antidiabetic activity of *Asystasia gangetica* (Chinese Violet) Linn.(Acanthaceae). International of Research in Pharmaceutical and Biological Sciences 2010; (1): 72 – 75.
- 10 Kumar, P.R., Sujatha, D., Mohamed Saleem, T.S., Madhusudhana Chetty, C. and Ranganayakulu, D. Potential hypoglycemic and hypolipidemic effect of *Morus indica* and *Asystasia gangetica* in alloxan-induced diabetes mellitus. Journal of Research Pharmacy Science 2010; 1: 51 - 56